

В. М. Фінкель, здобувач

Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова,
кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики,
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна

ПРАВОСУДДЯ ЯК РОДОВИЙ ОБ'ЄКТ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ РОЗДІЛОМ XVIII КК УКРАЇНИ

У статті аналізується загальне поняття правосуддя та правосуддя як родовий об'єкт злочинів з точки зору Розділу XVIII чинного КК. Цей аналіз допоможе визначити зміст та ознаки родового об'єкта злочинів проти правосуддя.

Ключові слова: загальний об'єкт злочину, правосуддя в широкому розумінні, телеологічний спосіб тлумачення, родовий об'єкт злочинів проти правосуддя, засади правосуддя.

З стародавніх часів у кожній країні світу існує судова влада та правоохоронні органи — найважливіша суспільна цінність та необхідні державні утворення. Тому завжди правосуддя охоронялось чинним законодавством, в тому числі кримінальним законодавством. В цьому правильне встановлення об'єкта злочинного посягання має важливе практичне та теоретичне значення. Воно сприяє з'ясуванню соціальної суті злочину, характеру та ступеню його суспільної небезпечності, заходів з профілактики цих злочинів тощо. Правосуддя, як об'єкт злочинних посягань, має свої особливості та відрізняється від інших об'єктів кримінальної правової охорони. Вивчення цього питання надає можливості більш вдалого застосовування існуючих норм кримінального закону, вдосконалення структури кримінального законодавства, та виявити захищені кримінальним законом соціальні цінності. У діючому КК норми які охороняють правосуддя, переважно перейшли у первинному вигляді з КК УРСР 1960 року та, незважаючи на прийняття у 1996 році Конституції України, Законів України “Про статус суддів”, та “Про судоустрій”, продовжують існувати у первинному вигляді. У зв'язку з цим практиків та науковців цікавлять юридичні аспекти проблеми визначення ознак та змісту родового об'єкта сукупності цих злочинів, саме тепер, з метою правильного та ефективного застосовування цих юридичних норм.

Для розкриття правосуддя як об'єкта злочинності, потрібно, по-перше дати оцінку загальному об'єкту злочинів. Метою цього є визначення місця та змісту правосуддя, як родового об'єкта злочинів у системі загального об'єкта злочинів. За загальною “формулою” та на думку всіх відомих науковців, об'єкт злочину — це те, на що посягає особа, яка вчиняє протиправне діяння, і чому може завдати або завдає шкоди [5,96]. У юридичній літературі об'єкти злочинів за загальним правилом класифікуються по “вертикалі”, як правило, на три групи: *загальний об'єкт, родовий об'єкт та безпосередній (іноді визначають видовий)*[5,102].

Об'єкт будь-якого конкретного злочину є безпосереднім об'єктом та важливим елементом універсальної конструкції складу цього злочинного діяння чи бездіяльності, за допомогою якого будь-яке діяння чи бездіяльність, які мають ознаки злочинних, можна кваліфікувати за чинним кримінальним законом. Об'єкт є вирішальною ознакою складу злочину, який вказує на характер суспільної небезпеки, напрямок кримінальної охорони, та на певні суспільні цінності, які є змістом об'єкта. Такі самі ознаки мають родовий та загальний об'єкт, але для певних сукупностей злочинів.

новлених статтею 1 Закону України "Про судову охорону", а саме — цивільного, господарського, адміністративного, кримінального та конституційного судочинства. П. С. Матишевський вважає, що родовим об'єктом злочинів проти правосуддя виступають саме ці соціальні цінності, тобто такий стан суспільних відносин, який забезпечує впорядковані відповідно до чинного законодавства відносини у сфері здійснення правосуддя [5, 102]. А. М. Бойко вважає, що об'єктом злочинів проти правосуддя є встановлений порядок реалізації конституційних засад правосуддя, дізнання, досудового слідства, та соціальні блага у вигляді життя, здоров'я, майна та майнових прав учасників цих відносин [903, 909]. Інші автори, наприклад В. П. Кошепов та А. А. Гравіна у коментарі до КК Російської Федерації під загальною редакцією І. Л. Марогулової вважають, що об'єктом злочинності проти правосуддя є нормальне функціонування судових та деяких підрозділів правоохоронних органів, та важливі майнові і немайнові блага учасників відносин [10, 155]. На нашу думку, чинний КК охороняє правосуддя як суспільні відносини та як суспільні блага одночасно. Така двоєдина сутність цього об'єкта полягає в природі походження цього явища, як перш за все важливішого суспільного блага, яке створено людством для захисту прав та свобод кожного. Але цієї мети неможливо досягнути без діяльності відповідних органів та посадових осіб, вона здійснюється на засадах верховенства права та реалізується у суспільних відносинах. Діяльність судів по здійсненню правосуддя ґрунтується на верховенстві права, а тому є заснованою **на принципах права**. Принципи права утворюють позитивні норми законів, які регулюють відносини з приводу правосуддя.

Термін "**принцип**" походить від латинського *principium*, що означає *початок, основа*. Тобто принципами є вихідні, основоположні ідеї, які покладено в основу цього виду державної діяльності [5, 40]. Отже, суспільні відносини з приводу правосуддя засновані на принципах, які визначають зміст цих відносин та визначають їх суспільний і соціальний напрямок як такий, що спрямований на охорону прав і свобод суб'єктів суспільства. Принципи правосуддя поєднують в своєму змісті суспільні відносини, їх результат у вигляді захисту прав та свобод. При цьому, принципи правосуддя поширюють свою дію не тільки на процес судочинства, а й на виконання актів правосуддя (принцип обов'язковості судового рішення) та важливі стадії дізнання і досудового слідства (судовий контроль та Конституційні засади збирання доказів — ст. 62, 63 Конституції України). Виходячи з цього, на наш погляд, правильно буде визначити правосуддя як об'єкт злочинної діяльності через його принципи.

Та можна вважати, що структура родового об'єкта злочинів проти правосуддя, складається з принципів, на яких започатковані суспільні відносини в галузі правосуддя, суспільні блага, які є результатом цих відносин.

Однак, ця формула визначає не тільки структуру родового об'єкта щодо загального об'єкта, але і зміст самого родового об'єкта злочинів проти правосуддя.

З цього приводу слід зазначити, що Розділ XVIII чинного КК розуміє правосуддя, як родовий об'єкт злочинної діяльності значно ширший, ніж Конституція та Закон України "Про судову охорону". З метою дослідження можливо назвати зміст правосуддя як об'єкт злочинності у Розділі XVIII КК, — в широкому розумінні. Правосуддя в вузькому розумінні, визначається як діяльність тільки судової влади, як відповідної гілки влади державної, заснованої на принципах правосуддя, які встановлюють діяльність цього державного утворення. Розділ XVIII КК, на нашу думку, охороняє правосуддя, не тільки як принципи діяльності судової влади, а також як принципи виконання усіх видів судових рішень, тобто актів правосуддя, принципи дізнання, досудового слідства та важливі суспільні блага учасників цієї діяльності, їх близьких родичів у вигляді життя, здоров'я та майнових прав. Усю низку принципів у широкому розумінні поєднують їхні нормативні джерела у

вигляді актів чинного законодавства, а саме: Конституції України, Кодексів Кримінально- процесуального, Цивільно- процесуального, Господарсько- процесуального, Адміністративного, Кримінально- виконавчого, Митного та окремих Законів України, які регламентують цю діяльність і встановлюють правовідносини між її учасниками від самого початку діяльності до самого її кінця. В цих випадках початок обумовлений виявленням фактів, які є нормативною підставою для цієї діяльності. Кінцева стадія обумовлена метою чи завданням правосуддя у вузькому та широкому розумінні. Саме мета поєднує правосуддя в якості об'єкта злочинів з правосуддям в розумінні іншого чинного законодавства. Наприклад, неможливо твердити, що права та свободи людини поновлені і правосуддя здійснено, якщо не виконане судове рішення або вирок. Неможливо також надати суду можливість встановити злочин, злочинця в кримінальній справі, якщо ця справа була розслідувана з порушеннями КПК на стадії дізнання та досудового слідства.

Але, на нашу думку, невідповідність правосуддя в широкому та вузькому розумінні не є колізією законодавства чи будь-яким іншим негативним явищем. З цього приводу, ще на початку ХХ сторіччя, проф. П. І. Люблінський зазначав, що *“Понятія, создаваемые юриспруденцией на почве постановлений закона, всегда относительны и условны. Один и тот же термин может иметь различное значение в области уголовного и в области гражданского права. Даже самые конкретные понятия могут быть относительными. Так, германский имперский суд в одном из своих решений по поводу установления границы между плодизгнанием и детоубийством признал, что понятие “человека” в смысле гражданского и уголовного права различны. Условность правовых понятий выражается в их явном порой несоответствии с жизнью”* [11, 177].

1. Отже, на нашу думку, головну роль в узгодженості змісту цих понять має телеологічний (цільовий) метод тлумачення норм кримінального права щодо інших норм, з приводу визначення правосуддя як родового об'єкта злочинного посягання [12, 26].

2. Саме для всебічного та повного захисту прав і свобод суб'єктів, перелік яких викладено у статті 1 КК, законодавець поєднав ці суспільні відносини та блага в один розділ КК.

3. При цьому головним критерієм законодавця було визначення суспільно небезпечного характеру посягань якраз на ті об'єкти, які, на його думку, заслуговують саме кримінальної охорони з боку держави.

4. Головним критерієм для визначення законодавцем саме цих принципів та суспільних відносин, є однаковий рівень їх суспільної цінності або однаковий характер суспільної небезпеки злочинного посягання на ці принципи та суспільні блага.

5. Таким чином, правосуддя як родовий об'єкт певної групи злочинів, що знаходяться у Розділі XVIII КК, складається з суспільних благ, та низки загальних принципів права, які за своїм змістом гарантують конституційні права і свободи всім суб'єктам суспільства у процесі судочинства в усіх встановлених його формах дізнання, досудового слідства, та виконання всіх актів правосуддя.

Література

1. Касинюк Л. А. *Основи конституційного права України: Навчальний посібник.* — Х.: ТОВ Одисей, 1997. — 265 с.
2. *Кримінально- процесуальний кодекс України.* — Х.: Одисей, 2004. — 268 с.
3. *Цивільно-процесуальний кодекс України.* — Х.: Одисей, 2004. — 271 с.
4. Закон України “Про судоустрій” від 7. 02. 2002 р. // *Вісник Верховної Ради.* — 2002. — №27-28. — 180 с.
5. Матишевський П. С. *Кримінальне право України (Загальна частина): Підручник.* — К.: А. С. К., 2001. — 347 с.

6. Тацій В. Я. *Об'єкт та предмет злочинів в радянському кримінальному праві*. — Х.: Вища школа, 1988. — 196 с.
7. *Науково практичний коментар до Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка*. — К.: Канон, 2001. — 1102 с.
8. Королев А. І., Явіч Л. С. *Теорія держави та права: Підручник*. — Л.: Видавництво Ленінградського університета, 1987. — 549 с.
9. Глістін В. К. *Проблеми кримінально-правової охорони суспільних відносин*. — Л., 1979. — 129 с.
10. *Коментар до Кримінального кодексу Російської Федерації / Відп. ред. І. Л. Марголова*. — М., 1996. — 286 с.
11. Люблінський П. І. *Техніка, тлумачення та казуїстика кримінального кодексу / Під ред. Томсінова В. А. М.: Зерцало, 2004. — 234 с.*
12. Мармазов В. *Про телеологічне (цільове) тлумачення Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини // Право України. — 2004. — №1 — 159 с.*

В. Н. Фінкель

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

ПРАВОСУДИЕ КАК РОДОВОЙ ОБЪЕКТ ПРЕСТУПЛЕНИЙ, ПРЕДУСМОТРЕННЫХ РАЗДЕЛОМ XVIII УК УКРАИНЫ

РЕЗЮМЕ

Понятие правосудия как родового объекта преступлений предусмотрено Разделом XVIII УК Украины, значительно шире, чем в понимании Конституции Украины, Закона Украины “О судостроительстве”, “О статусе судей”. Это различие вполне оправдано и закономерно, поскольку способствует правильному определению и обобщению объектов, требующих уголовно-правовой защиты.

Ключевые слова: общий объект преступления, правосудие в широком смысле, телеологический способ толкования, родовый объект преступлений против правосудия, принципы правосудия.